

עולם המסורת בשירת דוד פוגל

מאת משה הנעמי

דוד פוגל היה אדם חלש. עובדה זו משתקפת בשיריו. בפרוזה שלו וביזמניו. נטיתו לפסיכיות היתה חר' לגית. שיריו כולם אומרים ויתור השלמה פסיבית עם החיים שהוא עומד בצידם ואין לו שליטה על מהלכם:

לדייטס, / כנחשים מבהיקים, / התפתחו הימים ארוכים / לפנינו. / מאוס לא עשינו, / אני, אתה והיא, / לצידם עמדנו / ונרא אף מחרישים. / ידועה נטייתו לנשי, שמצאה ביי טוי בשירים שכתב בגוף ראשון נק' בה, וברומן שלו, "חיי נשואים", שבו הגבר, שבוודאי יש בו הרבה מתכור נות המחבר, חסר עד לקיצוניות ת' כונות המקובלות כגבריות. בעיקר חסר הוא כושר החלטה. ואין ספק שבוזה משקף הוא נאמנה את דמותו של פוגל עצמו. אדם כזה, קשה לו לפתור בעיות. הוא ישאיר אותן בלתי פתורות, תוך השלמה עם מציאותן. אחת השאלות המופיעות בשירת פוגל היא שאלת המסורת, ומעניין כיצד נהג בה ה' משורר. לכאורה, תופסת שאלה זו מקום מועט בשירי פוגל. מבין כמאה שירי רים שלו הידועים לי, מצאתי לה ביטוי בפחות מעשרה. ודאי עומדת שאלה זו בין שיטתיהם של שירים גוספים ומוצאת ביטוי עקיף בהלך רוח וכדומה, אך לא ביטוי מפורש. עם זאת, נראה שיש למוד את חשיבות המוטיב הזה לא לפי מספר ה' שירים שבהם הוא מופיע, אלא לפי העוצמה שמעניק לו המחבר כשהוא נוגע בו.

בשיר מס. 1 בספר, "לפני הסער האפל" (וינה 1923), מופיע מוטיב השיבה אל האב: "ימים פונים על ידי / ואני הולך בקשך, אבי, נס יתן החזרה אל האב, מעלה בהכרח את מוטיב המסורת, כי האב היה עם אורח החיים המפורתי והמשורר אומר: "דבראל חרד / הנך לי, / היוקד דרך כל חייך, לגבי משורר כפוגל, אין המלים "דבראל" מלי צה, אלא מביעות הן את ההות אבי אמונה או אב'מסורת. יתר על כן, כאן נרמזים אנו כבר על אי יכולתו של המשורר להשתחרר מ"דבר האל". וכן על רגשי האשמה של הבן, שעזב את הדרך שהלך בה אביו, שעל כן "דבראל" זה יוקד בחייו, ואינו נותן לו מנוח. כהתנצי לות על דרכו החדשה, אומר הבן: "נצח מה חפצתי שבת / על שפתך / לשמור נוגד החשאי" גם אם מובע פה רצון להזרה, הוא מובע בצורה עדינה והססנית. מנעימתו הכללית של השיר משתמע שאיפה הנשארת בגדר שאיפה בלבד, ואין זו הח' לטה תקיפה לשינוי באורח חייו של המשורר.

חרזה כמעט שלמה על המוטיבים העיקריים שמצאנו בשיר מס. 1 נמצא בשיר מס. 111, המשורר חוזר אל דמות האב. השיר פותח בשני בתים שהם כביכול ציוריים בלבד, חסרי קונפליקטים: "הן זקן הש' חור, / המטוסטל, / רפרף על לחיי הרכה — / ולבבי רקד, / וידך השעירה / נחה דומם תוך ידי ה' קטנות, / אבי, בתמונה זו היתה נשאר דמות האב בתחום התאור בלבד, לולא המשך השיר: "אך עיניך הנוגות / ארא כל הימים / עלי' בית זה מחייה את דמות האב, שוב אין היא נחלת העבר בלבד. אלא חלק מחיי הבן. האב מוסיף לח' יות בחיי בנו. עיני הנוגות מלוות את הבן. (אגב, עיני האב שאינן מר' פות מהבן. מופיעות בשיר "אל פתח אבואה" שנדפס ב"השילוח" מ"ב. תרפ"ד, ובו אומר המשורר לאשה: "רעיניך עיני אבי"). בצורה תמציתית ועדינה מוצאים אנו שוב הד' לרגשות אשמה של בן שעזב את הדרך שהוריש לו אביו, ואישור להרגשתנו זו נמצא בשורה הבאה. שהיא מעין תשובה על שאלת-ת' כחה שמצאנו בין שיטי הבית האחר רון: "כל שבילי באים אליך, אבי ו' זו ההתנצלות המתבקשת למראה ה' עיניים הנוגות. לחיזוק יתר של הת' נצלות זו באה להימת השיר: "מתי אסות כל חיי / חריגיד / כיון והוב, נוצץ ו' אפיני הדבר שיש כאן נכר נות לפעולה. לתשובה, אך נשאר ספק באפשרות ביצועה. כי הלוא שאלה לפנינו ולא החלטה.

דוד פוגל היה אדם חלש. עובדה זו משתקפת בשיריו. בפרוזה שלו וביזמניו. נטיתו לפסיכיות היתה חר' לגית. שיריו כולם אומרים ויתור השלמה פסיבית עם החיים שהוא עומד בצידם ואין לו שליטה על מהלכם:

לדייטס, / כנחשים מבהיקים, / התפתחו הימים ארוכים / לפנינו. / מאוס לא עשינו, / אני, אתה והיא, / לצידם עמדנו / ונרא אף מחרישים. / ידועה נטייתו לנשי, שמצאה ביי טוי בשירים שכתב בגוף ראשון נק' בה, וברומן שלו, "חיי נשואים", שבו הגבר, שבוודאי יש בו הרבה מתכור נות המחבר, חסר עד לקיצוניות ת' כונות המקובלות כגבריות. בעיקר חסר הוא כושר החלטה. ואין ספק שבוזה משקף הוא נאמנה את דמותו של פוגל עצמו. אדם כזה, קשה לו לפתור בעיות. הוא ישאיר אותן בלתי פתורות, תוך השלמה עם מציאותן. אחת השאלות המופיעות בשירת פוגל היא שאלת המסורת, ומעניין כיצד נהג בה ה' משורר. לכאורה, תופסת שאלה זו מקום מועט בשירי פוגל. מבין כמאה שירי רים שלו הידועים לי, מצאתי לה ביטוי בפחות מעשרה. ודאי עומדת שאלה זו בין שיטתיהם של שירים גוספים ומוצאת ביטוי עקיף בהלך רוח וכדומה, אך לא ביטוי מפורש. עם זאת, נראה שיש למוד את חשיבות המוטיב הזה לא לפי מספר ה' שירים שבהם הוא מופיע, אלא לפי העוצמה שמעניק לו המחבר כשהוא נוגע בו.

בשיר מס. 1 בספר, "לפני הסער האפל" (וינה 1923), מופיע מוטיב השיבה אל האב: "ימים פונים על ידי / ואני הולך בקשך, אבי, נס יתן החזרה אל האב, מעלה בהכרח את מוטיב המסורת, כי האב היה עם אורח החיים המפורתי והמשורר אומר: "דבראל חרד / הנך לי, / היוקד דרך כל חייך, לגבי משורר כפוגל, אין המלים "דבראל" מלי צה, אלא מביעות הן את ההות אבי אמונה או אב'מסורת. יתר על כן, כאן נרמזים אנו כבר על אי יכולתו של המשורר להשתחרר מ"דבר האל". וכן על רגשי האשמה של הבן, שעזב את הדרך שהלך בה אביו, שעל כן "דבראל" זה יוקד בחייו, ואינו נותן לו מנוח. כהתנצי לות על דרכו החדשה, אומר הבן: "נצח מה חפצתי שבת / על שפתך / לשמור נוגד החשאי" גם אם מובע פה רצון להזרה, הוא מובע בצורה עדינה והססנית. מנעימתו הכללית של השיר משתמע שאיפה הנשארת בגדר שאיפה בלבד, ואין זו הח' לטה תקיפה לשינוי באורח חייו של המשורר.

חרזה כמעט שלמה על המוטיבים העיקריים שמצאנו בשיר מס. 1 נמצא בשיר מס. 111, המשורר חוזר אל דמות האב. השיר פותח בשני בתים שהם כביכול ציוריים בלבד, חסרי קונפליקטים: "הן זקן הש' חור, / המטוסטל, / רפרף על לחיי הרכה — / ולבבי רקד, / וידך השעירה / נחה דומם תוך ידי ה' קטנות, / אבי, בתמונה זו היתה נשאר דמות האב בתחום התאור בלבד, לולא המשך השיר: "אך עיניך הנוגות / ארא כל הימים / עלי' בית זה מחייה את דמות האב, שוב אין היא נחלת העבר בלבד. אלא חלק מחיי הבן. האב מוסיף לח' יות בחיי בנו. עיני הנוגות מלוות את הבן. (אגב, עיני האב שאינן מר' פות מהבן. מופיעות בשיר "אל פתח אבואה" שנדפס ב"השילוח" מ"ב. תרפ"ד, ובו אומר המשורר לאשה: "רעיניך עיני אבי"). בצורה תמציתית ועדינה מוצאים אנו שוב הד' לרגשות אשמה של בן שעזב את הדרך שהוריש לו אביו, ואישור להרגשתנו זו נמצא בשורה הבאה. שהיא מעין תשובה על שאלת-ת' כחה שמצאנו בין שיטי הבית האחר רון: "כל שבילי באים אליך, אבי ו' זו ההתנצלות המתבקשת למראה ה' עיניים הנוגות. לחיזוק יתר של הת' נצלות זו באה להימת השיר: "מתי אסות כל חיי / חריגיד / כיון והוב, נוצץ ו' אפיני הדבר שיש כאן נכר נות לפעולה. לתשובה, אך נשאר ספק באפשרות ביצועה. כי הלוא שאלה לפנינו ולא החלטה.

שיר חשוב לעינינו הוא השיר מס. VI בספר. שיר זה פותח בשלוש שורות הקדמה: "ילדותנו מסכה בלבב / יגון עמוק וערב — / מה הרחיקה מנו". אחרי שורות אלה מתבקשת ההרחבה. הסבר לטיב ה' יגון. מורשת הילדות, והנה הבית הבא: "ניגון גמרא / כבד חלומות ועריגה, / עוד יעלה פעמים / בלי משים על שפתנו". מכאן שאותו ער' לס' שרחה מעמנו ברחוק ימי היל' דות הוא עולם המסורת. שהד ממנו עולה בלי משים על השפתיים המ' סומות בניגון גמרא אינן היגון שה' אידמה בניגון גמרא אינן אלא יגון עמוק יערב. חיים אלה שעזבו. היתה בהם קדרות. אך היו מלאים בעלי עומק ועריבות. ניגון הגמרא אינו זמר קל — הוא כבד חלומות ועריגה אדם שאיבד כל אלה — יש לו על מה להצטער. והבית הבא: "תוך רוח רואבה / אנו צופים לא' חור, / אל לבנו הנבער, התמים, /

דוד פוגל היה אדם חלש. עובדה זו משתקפת בשיריו. בפרוזה שלו וביזמניו. נטיתו לפסיכיות היתה חר' לגית. שיריו כולם אומרים ויתור השלמה פסיבית עם החיים שהוא עומד בצידם ואין לו שליטה על מהלכם:

לדייטס, / כנחשים מבהיקים, / התפתחו הימים ארוכים / לפנינו. / מאוס לא עשינו, / אני, אתה והיא, / לצידם עמדנו / ונרא אף מחרישים. / ידועה נטייתו לנשי, שמצאה ביי טוי בשירים שכתב בגוף ראשון נק' בה, וברומן שלו, "חיי נשואים", שבו הגבר, שבוודאי יש בו הרבה מתכור נות המחבר, חסר עד לקיצוניות ת' כונות המקובלות כגבריות. בעיקר חסר הוא כושר החלטה. ואין ספק שבוזה משקף הוא נאמנה את דמותו של פוגל עצמו. אדם כזה, קשה לו לפתור בעיות. הוא ישאיר אותן בלתי פתורות, תוך השלמה עם מציאותן. אחת השאלות המופיעות בשירת פוגל היא שאלת המסורת, ומעניין כיצד נהג בה ה' משורר. לכאורה, תופסת שאלה זו מקום מועט בשירי פוגל. מבין כמאה שירי רים שלו הידועים לי, מצאתי לה ביטוי בפחות מעשרה. ודאי עומדת שאלה זו בין שיטתיהם של שירים גוספים ומוצאת ביטוי עקיף בהלך רוח וכדומה, אך לא ביטוי מפורש. עם זאת, נראה שיש למוד את חשיבות המוטיב הזה לא לפי מספר ה' שירים שבהם הוא מופיע, אלא לפי העוצמה שמעניק לו המחבר כשהוא נוגע בו.

בשיר מס. 1 בספר, "לפני הסער האפל" (וינה 1923), מופיע מוטיב השיבה אל האב: "ימים פונים על ידי / ואני הולך בקשך, אבי, נס יתן החזרה אל האב, מעלה בהכרח את מוטיב המסורת, כי האב היה עם אורח החיים המפורתי והמשורר אומר: "דבראל חרד / הנך לי, / היוקד דרך כל חייך, לגבי משורר כפוגל, אין המלים "דבראל" מלי צה, אלא מביעות הן את ההות אבי אמונה או אב'מסורת. יתר על כן, כאן נרמזים אנו כבר על אי יכולתו של המשורר להשתחרר מ"דבר האל". וכן על רגשי האשמה של הבן, שעזב את הדרך שהלך בה אביו, שעל כן "דבראל" זה יוקד בחייו, ואינו נותן לו מנוח. כהתנצי לות על דרכו החדשה, אומר הבן: "נצח מה חפצתי שבת / על שפתך / לשמור נוגד החשאי" גם אם מובע פה רצון להזרה, הוא מובע בצורה עדינה והססנית. מנעימתו הכללית של השיר משתמע שאיפה הנשארת בגדר שאיפה בלבד, ואין זו הח' לטה תקיפה לשינוי באורח חייו של המשורר.

חרזה כמעט שלמה על המוטיבים העיקריים שמצאנו בשיר מס. 1 נמצא בשיר מס. 111, המשורר חוזר אל דמות האב. השיר פותח בשני בתים שהם כביכול ציוריים בלבד, חסרי קונפליקטים: "הן זקן הש' חור, / המטוסטל, / רפרף על לחיי הרכה — / ולבבי רקד, / וידך השעירה / נחה דומם תוך ידי ה' קטנות, / אבי, בתמונה זו היתה נשאר דמות האב בתחום התאור בלבד, לולא המשך השיר: "אך עיניך הנוגות / ארא כל הימים / עלי' בית זה מחייה את דמות האב, שוב אין היא נחלת העבר בלבד. אלא חלק מחיי הבן. האב מוסיף לח' יות בחיי בנו. עיני הנוגות מלוות את הבן. (אגב, עיני האב שאינן מר' פות מהבן. מופיעות בשיר "אל פתח אבואה" שנדפס ב"השילוח" מ"ב. תרפ"ד, ובו אומר המשורר לאשה: "רעיניך עיני אבי"). בצורה תמציתית ועדינה מוצאים אנו שוב הד' לרגשות אשמה של בן שעזב את הדרך שהוריש לו אביו, ואישור להרגשתנו זו נמצא בשורה הבאה. שהיא מעין תשובה על שאלת-ת' כחה שמצאנו בין שיטי הבית האחר רון: "כל שבילי באים אליך, אבי ו' זו ההתנצלות המתבקשת למראה ה' עיניים הנוגות. לחיזוק יתר של הת' נצלות זו באה להימת השיר: "מתי אסות כל חיי / חריגיד / כיון והוב, נוצץ ו' אפיני הדבר שיש כאן נכר נות לפעולה. לתשובה, אך נשאר ספק באפשרות ביצועה. כי הלוא שאלה לפנינו ולא החלטה.

שיר חשוב לעינינו הוא השיר מס. VI בספר. שיר זה פותח בשלוש שורות הקדמה: "ילדותנו מסכה בלבב / יגון עמוק וערב — / מה הרחיקה מנו". אחרי שורות אלה מתבקשת ההרחבה. הסבר לטיב ה' יגון. מורשת הילדות, והנה הבית הבא: "ניגון גמרא / כבד חלומות ועריגה, / עוד יעלה פעמים / בלי משים על שפתנו". מכאן שאותו ער' לס' שרחה מעמנו ברחוק ימי היל' דות הוא עולם המסורת. שהד ממנו עולה בלי משים על השפתיים המ' סומות בניגון גמרא אינן היגון שה' אידמה בניגון גמרא אינן אלא יגון עמוק יערב. חיים אלה שעזבו. היתה בהם קדרות. אך היו מלאים בעלי עומק ועריבות. ניגון הגמרא אינו זמר קל — הוא כבד חלומות ועריגה אדם שאיבד כל אלה — יש לו על מה להצטער. והבית הבא: "תוך רוח רואבה / אנו צופים לא' חור, / אל לבנו הנבער, התמים, /

וכמעט נכירנו". המשורר צופה אל הימים שבין ימי ילדותו המלאים ובין ההווה שבו נכתב השיר. והנה אלה ימים מוזרים, ימי מבוכה שאי נס ראויים אלא לתמיהה. ולבסוף — ההווה: "אנו תועים בחיים / ובר' כים, / כפינו הריקות / נפרוש חר' דים / אל כל עובר. —" שיר מזעזע זה מראה ברור את מקומו של עולם המסורת בנפשו של דוד פוגל. מכל מרכיבי עולם ילדותו, בחר בניגון הגמרא כמייצג המסורת היא עיקר בילדותו, ומכאן גם הערך שעלינו לייחס לה כגורם מגורמי המאבקים הנפשיים של ה' משורר. שמהם צמחה שירתו. עזי בת המסורת, החיים המלאים, השאיר רה אותנו בריקות שבה אנו תועים חרדים ובוכים. תמונה מחרידה זו של תעייה, המובעת בבית האחרון, עומדת בניגוד לתאור עולם הילדות שבו היה יגון עמוק וערב, ניגון כבד חלומות ועריגה. לעומת מלים אלה, היוצרות תחושה של תוכן ומלאות, נמצא בבית האחרון תעייה, כבי, ריק, חרדה — צרוף מלים שמכניס אותנו לעולם שאין בו במה להאחז, ושוב — פוגל לא החליט על שינוי באורח חייו, לא התנגד לגורלו, אלא הניח לעצמו להיסחף וקבע את ה' עובדות בלבד. הרחבת הוזהות אבי'מסורת נמצא בשיר מס. XVII, המשורר פונה ל' רעיה ואומר: "קומי / ידי תאחז את ידך / החולמה / ואט אנהגך בין הילדות. // תוך ערפלי ילדות חירות / כה נחני אבי / אל בית התפילה". הוזהות היא עתה אבי' מסורת'בטחון. דימוי זה חשוב גם לגבי עניין נוסף: נמצא כאן הע' ברית מושגים מעולם המסורת לער' לס' החולין. דבר זה אופייני למי ש' עבר מעולם אחד למשנהו בלא יכר' לת' להשתחרר ממורשת עולמו הקר' דם. כך ראה פוגל את עיני אביו בעיני האשה. כך נוצר אצלו הדימוי שהובא בזה, וכדוגמתו בשיר הסמוך (מס. XVIII): "הנך יושבה על ידי, / צללינו גדו מנו. // הנו כבה, / האושר כבר וכוך הלו, // לבנו ידאב, / נוגים נשבה, / כילדים ענשם הרב". ברור שהוזהות אבי'מסורת'בטחון עומדת בניגוד לעולמו הנוכחי של הבן, שכל הכלול בזהות זו הוא לג' ביו נחלת העבר. בשיר 10 מעמיד המשורר זה מול זה את אביו ואת עצמו ומצביע על הניגוד שביניהם: "חלום אבי ער בערים, / ירון עם לילה. // עיני יורדה כוכבים — / ככי כל הלכות". גם כשאב זה, טובע במשברי ה' ימים", אין דומה טביעתו לטביעת הבן. כשהאב נפרד מהעולם, יש לו מטה להיפרד. כי יש לו דברים ה' מקודשים עליו (שיר מס. XLIII) "ראיתי את אבי אשר טבע / בחש' ברי הימים: / ידו הלכנה עוד פעם / אל המרחק — / ואינו". על הבן עוברים משברי האב, אך על עצמו הוא אומר: "אך כל קדו' שי / הלכו המדברה, / וידי לא אשלח לאיש". ההבדל בין הבן לא' ביו — לבן אין כבר קדושים שאליי הם ישא את ידו.

לעומת האב, הקשיר לגבי המ' שורר קשר הדוק לעולם המסורת. אין האם מזדהה בהכרח עם עולם זה, אך כיון שעולם ילדותו של ה' משורר היה עולם המסורת והאם היתה חלק ממנו. עשוריה היא להר' פיע בתוכו, אך אין בה אותה אקטי' ביזת מהייבת שיש בדמות האב. את הבן. (אגב, עיני האב שאינן מר' פות מהבן. מופיעות בשיר "אל פתח אבואה" שנדפס ב"השילוח" מ"ב. תרפ"ד, ובו אומר המשורר לאשה: "רעיניך עיני אבי"). בצורה תמציתית ועדינה מוצאים אנו שוב הד' לרגשות אשמה של בן שעזב את הדרך שהוריש לו אביו, ואישור להרגשתנו זו נמצא בשורה הבאה. שהיא מעין תשובה על שאלת-ת' כחה שמצאנו בין שיטי הבית האחר רון: "כל שבילי באים אליך, אבי ו' זו ההתנצלות המתבקשת למראה ה' עיניים הנוגות. לחיזוק יתר של הת' נצלות זו באה להימת השיר: "מתי אסות כל חיי / חריגיד / כיון והוב, נוצץ ו' אפיני הדבר שיש כאן נכר נות לפעולה. לתשובה, אך נשאר ספק באפשרות ביצועה. כי הלוא שאלה לפנינו ולא החלטה.

שיר חשוב לעינינו הוא השיר מס. VI בספר. שיר זה פותח בשלוש שורות הקדמה: "ילדותנו מסכה בלבב / יגון עמוק וערב — / מה הרחיקה מנו". אחרי שורות אלה מתבקשת ההרחבה. הסבר לטיב ה' יגון. מורשת הילדות, והנה הבית הבא: "ניגון גמרא / כבד חלומות ועריגה, / עוד יעלה פעמים / בלי משים על שפתנו". מכאן שאותו ער' לס' שרחה מעמנו ברחוק ימי היל' דות הוא עולם המסורת. שהד ממנו עולה בלי משים על השפתיים המ' סומות בניגון גמרא אינן היגון שה' אידמה בניגון גמרא אינן אלא יגון עמוק יערב. חיים אלה שעזבו. היתה בהם קדרות. אך היו מלאים בעלי עומק ועריבות. ניגון הגמרא אינו זמר קל — הוא כבד חלומות ועריגה אדם שאיבד כל אלה — יש לו על מה להצטער. והבית הבא: "תוך רוח רואבה / אנו צופים לא' חור, / אל לבנו הנבער, התמים, /

שיר חשוב לעינינו הוא השיר מס. VI בספר. שיר זה פותח בשלוש שורות הקדמה: "ילדותנו מסכה בלבב / יגון עמוק וערב — / מה הרחיקה מנו". אחרי שורות אלה מתבקשת ההרחבה. הסבר לטיב ה' יגון. מורשת הילדות, והנה הבית הבא: "ניגון גמרא / כבד חלומות ועריגה, / עוד יעלה פעמים / בלי משים על שפתנו". מכאן שאותו ער' לס' שרחה מעמנו ברחוק ימי היל' דות הוא עולם המסורת. שהד ממנו עולה בלי משים על השפתיים המ' סומות בניגון גמרא אינן היגון שה' אידמה בניגון גמרא אינן אלא יגון עמוק יערב. חיים אלה שעזבו. היתה בהם קדרות. אך היו מלאים בעלי עומק ועריבות. ניגון הגמרא אינו זמר קל — הוא כבד חלומות ועריגה אדם שאיבד כל אלה — יש לו על מה להצטער. והבית הבא: "תוך רוח רואבה / אנו צופים לא' חור, / אל לבנו הנבער, התמים, /

דוד פוגל

(סוף מעמוד א')

מהנים, עולם הילדות אבד, והעיניים
חרבו ואף לבכות אי אפשר:

„עם ערביים חכלילים / הננו
עניים מאד. / / אז נבקשה חרדים /
בתי מסגד נשויים, / לכרוע בלבם
האפל / לאלהים מתים. // בימים
שכחנו. / לארץ ישבנו בשווקים /
וסלי תפוחים לפנינו — / אותם
היללנו בשמש / לאזני כל עובר. //
ועם ערביים חכלילים / הננו עניים
מאד. // הרחק הרחק אבד חמט /
כדורנו האדום. // ובכה חפצנו עוד
פעם, / הרבה בכה עם הילדים — /
והנה חרבנו מיום, / עינינו לא
תרדנה גשמים“.

זו הדרך שעשה עולם המסורת
בנפש המשורר. ראשיתו עולם מלא,
המשכו זכרונות מעורבים ברגשות
אשמה, וסופו נטל מעיק המביא
לידי יאוש.